

SEMBLANÇA

per JOAN CUSCO i AYMAMI

JOSEP BRUGUERA i CANELA

Abans ... En la plenitud.
(Foto Carrera)

Estic davant de Josep Bruguera, un actor que ha fet mutis degut a l'edat. Ara té 86 anys. Tota una llarga representació, la seva...

Ambdós estem en un lloc del gran teatre del món. Cadascú representem el nostre paper, si bé el meu és insignificant comparat amb el d'aquest actor professional que ha passejat el seu art per molts escenaris i ha actuat davant de públics i latituds diferents. Un actor que ha conegut molts èxits i honors. Abans cal dir, però, que Bruguera va néixer a Sabadell el 16 de setembre de 1894.

—Com va esdevenir la vostra primera actuació?

—Recordo que als 8 anys vaig recitar uns versos en una festa al col·legi dels Escolapis -explica. Encara recordo que varen aplaudir-me molt. Fou una gran ovació... Que bonic!... Crec que d'aleshores ençà va despertar-se en mi el ser actor... Ben pensat, jo diria que vaig néixer actor...

—Teníeu llavors alguna altra afició?

—La veritat és que m'agradava aprendre coses, però aquelles que no em requerien massa esforç -diu, dibuixant un somriure-. Tenia inclinació i certa disposició pel dibuix i la pintura... Havia anat a la classe de Vila Cinca... Deien que no ho feia pas malament... També la música s'em donava bé. Vaig

aprendre la clau de sol i vaig ingressar a l'Orfeó, amb el mestre Cebrià Cabané (aleshores n'era director En Planas).

I conta que, quan tenia ocasió, es posava a teclejar el piano, amb un dit. Amb dos dits més endavant, fins que, amb el temps arribà a tocar-lo bé.

—Durant la meua vida això m'ha distret molt -afegeix. Ho practicava sempre que trobava un piano per aquests móns de Déu... Tocava d'òida, com es diu, i fins i tot vaig aconseguir fer-me un repertori inacabable.

—Recordeu la primera sortida a l'escenari? -pregunto.

—Sí. Fou l'any 1912, amb la Companyia Josep Pubill, també sabadellenc, i en un teatre de Granollers, amb l'obra de Santiago Rusiñol "Els savis de Vilatrista". Companyia "a partit", vol dir a repartir ingressos...

—Com foren aquells principis?

—Mira, puc explicar una vivència d'aquelles que hom mai pot oblidar. Havia estat a Gratallops actuant, passàvem fam, i quan vam actuar en un lloc on ens donaven tres àpats al dia i, per dinar, tres plats i alguna vegada fins i tot pollastre! i a més ens rentaven la roba... I cobràvem tres pessetes al dia!... Això era glòria!...

Acompanya les seves explicacions amb uns gestos expressius, eloqüents. No es pot pas negar que Josep Bruguera té, encara un bell domini de les taules...

—Citeu, si us plau, els actors i actrius més destacats amb els que vàreu col·laborar durant la vostra carrera artística -li demano.

—Margarita Xirgu, Irene López Heredia, Lola Membrives, Maria Fernanda Ladrón de Guevara, Maria Guerrero, Irene Alba...

Fa una breu pausa i prossegueix:

—Enric Borràs, Joan Bonafé, Carlos Lemos, Manuel Dicenta, Josep M.ª Roderó, Antoni Vico...

Davant d'aquests il·lustres noms, un es pot fer bona idea de la vàlua artística del nostre personatge. Li demano si recorda les obres que ha estrenat com a primer actor.

—Quant al teatre català, recordo les estrenes de "Les Papellones", de Pous i Pagès; "Flacs neixem i flacs vivim", del mateix autor... En "Les ales de fang" de Puig i Ferrater, vaig ser el galan, primer actor i director. També "La fortuna de Sílvia" i "Galatea", de Segarra. "El Miracle de Sant Pons", en vers, d'Emili

"El teatre és una veritat generalitzada, i per tant, més precisa, més pura".

Thorton Wilder

Ara ... En la vellesa.
(Foto de l'autor)

Vendrell. D'aquesta obra es deia que era de Ventura i Gassol, aleshores a l'exili. També "Baltasar", de Feliu Elias, i d'altres que ara no puc recordar...

Bruguera, mentre parla i evoca tots aquests records, sembla que els seus ulls s'il·luminin amb més intensitat. Els records tornen a donar-li més vida, si cap.

—En castellà puc recordar l'estrena de "La honradez de la cerradura", de Jacinto Benavente, estrenada en el Teatro Español de Madrid, com tantes d'altres que hi vaig representar. Jo no constava com a primer actor (ningú hi constava) però sí com a primera figura. Depenia també del personatge a representar a cada obra. També "Julio César", de José M.ª Pemán. "Jesús", en el Coliseum... "Historia de un resentido", de Calvo Sotelo i "Diadema", de Nicodami... Si consultés el llibre on he recollit en els curs dels anys la major part de les crítiques que m'han dedicat, podria refrescar millor la memòria i aquells fets... Puc dir que a la Companyia oficial del Teatro Español, de Madrid, i en la de Tamayo, vaig actuar en els millors personatges de cada obra... Per mi varen ésser molt importants totes aquelles representacions.

—De tots els actors, quin heu admirat més?

—Enric Borràs -contesta ràpid i amb

èmfasi. *Ell fou genial, únic...*

—Quina actriu heu admirat més?

—Doña Irene López Heredia -contesta amb dicció castellana i sense pensar-s'hi gens ni mica.

—Quina obra heu representat més vegades?

—“Don Juan Tenorio”... *Tots els anys, en el Español de Madrid es feia la reposició i, correntment, es donaven 200 representacions... Algunes temporades aquesta obra era la salvació del negoci...*

—Recordeu, en contra, quina obra vàreu representar menys vegades?

Dibuixa un somriure al venir-li a la memòria aquesta vivència:

—*Fou a Caldes de Montbui, amb Bartomeu Soler, gran amic meu, que solament vàrem representar el primer acte d'El sainet trist, de Guimerà... Vàrem haver de tornar l'import de les entrades al públic... Pots ser foren uns 60 espectadors. Resulta que les actrius que havien vingut de Barcelona, veient que havia tan poc públic van exigir cobrar el bolo abans de continuar la funció... Com que no poguérem atendre el compromís i tampoc vam poder pagar el sopar a la Fonda, l'autoritat local ens va ficar, En Soler i a mi, al calabós...*

Riem aquesta anècdota farandulera perquè té la seva miga, veritablement.

Sembla una frase estereotipada parlar de si el teatre per dintre és diferent del teatre per fora, però Bruguera ens dóna la seva versió.

—*Se sol dir: Sí, això és molt bonic per fora, però per dins!... El teatre no és aquest cas. Jo diria que és com tot en la vida: es troben coses bones i coses dolentes. Cal dir que per dins el teatre, l'art teatral, és meravellós... També depèn de la sort que l'actor hi tingui...*

—En la vida, es fa molt teatre?...

—*Jo crec que sí. Encara que a vegades ens pot semblar que no en fem... Sovint es pensa d'una manera, s'expressa d'una altra i se sent ben diferent... Es clar que es donen excepcions, gràcies a Déu!...*

Diada de Sant Jordi (1976). En el Pati dels Tarongers, del Palau de la Generalitat, quan la Medalla del Mèrit en el Teatre.

—De tots els papers que heu representat, quin és el que us ha complagut més?

—*El de Jesús! -i ara, al dir-ho, sembla que tot ell es transfigura. La color ha pujat a la cara. Ha sentit una renovada emoció pel sol fet de recordar-ho. Hi ha, evidentment, un motiu ben plausible...*

Josep Bruguera se'l coneix a bastament com actor, mes hi ha una faceta quasi desconeguda: la d'autor teatral. Sí. Cap allà l'any 30 escriví dues comèdies: “Ni àngels ni dimonis” i “Dónde están las llaves, matarile, matarile”, obra escabellada, com diu ell mateix, a l'estil de “La Bala perduda” de l'Elias. Però fou anys després, el 1948, que estrenà al Teatre Municipal de Girona la seva obra dramàtica “Jesús”, una versió literària de la Passió i Mort de Jesucrist, amb la qual s'identificà plenament amb la seva caracterització i assolí uns destacats èxits arreu on es va representar.

I arran d'aquesta interpretació de “Jesús”, té una acècdota que val la pena d'explicar. Oim-lo:

—*Fou a Còrdova, en el Teatre del Gran Capitán... Quan vaig caure en el carrer de l'“Amargura”, un espectador s'arrencà amb una saeta: “Jesús con la cruz cargado cayó...” Fou tan emocionant que ho recordo com he viscut en el teatre! I puc dir que en tinc molts i molts!...*

També una de les vivències que recorda més entranyablement fou quan actuà al Vaticà, al Palau Pio -Sala Auditorium- on es representà l'obra de Calderón “La cena del rey Baltasar”, per la Companyia Tamayo. La seva actuació fou molt remarcable i d'ençà d'aquell esdeveniment, el gerent de l'esmentada Companyia presentava En Bruguera amb aquesta frase: “El hombre que conmovió el Vaticano...”

Ha estat distingit amb l'amistat de Pemán, Benavente, Dicenta, Calvo Sotelo... Molts autors l'han felicitat per la fidel i magistral interpretació dels personatges que ells havien creat, puix Bruguera ha merescut arreu uns bons judicis per part dels crítics teatrals.

—Recordeu l'elogi millor que us han dedicat?

—*Un que em va caure força bé fou aquest: “Es tan natural, que no ho sembla”. Em ve a la memòria el que em deia el exportador Tamayo: “Usted es un actor de exportación...”*

—De tots els autors teatrals, per quin heu sentit més preferències?

—*Quant al teatre català, per Rusiñol, i en les obres “L'auca del senyor Esteve”*

Las Brujas de Salem (Josep Bruguera en el paper del Rvd. Beverly)

i “Aucells de pas”. I de Pitarra amb “La Dida” i “El ferrer de tall”... I quant al teatre castellà, per Benavente: “Los intereses creados”, “Rosa de Otoño” i “La honradez de la cerradura”, que ja he citat abans.

El 23 d'abril de 1976, fou distingit per la Diputació, aleshores En Samaranch com a President, amb la Medalla del Mèrit en el Teatre, com actor, i per la seva tasca artística en pro del teatre català i el de la llengua hispana -tal com resa el nomenament.

Un actor de talla del nostre personatge no podia inhibir-se d'actuar a la gran pantalla, on actuà en algunes pel·lícules. “Recordo -diu, ara- només “El milagro del Cristo de la Vega”, però d'altres se m'esborren de la memòria... Puc dir que la primera pel·lícula espanyola que va fer-se en colors, jo vaig intervenir-hi... El cas és que no vaig dedicar-me massa al cine, puix es feia difícil compaginar ambdues activitats”.

Durant el curs de l'entrevista ha tingut un emotiu record per la seva dolça esposa, Maria, amb la qual es casà l'any 1920. Enviudà el 1973. “Fou tan bona -diu- que la seva bondat va influir en que jo em tornés bo de debo...”

(Ara, la seva veu s'ha tornat tremolosa...)

Parlar de la seva professió -i vocació- amb aquest gran actor que és Josep Bruguera, el tema és inesgotable. Són molts anys d'actuació a les taules i els records i vivències són tantes!... Bruguera ha sentit intensament la seva vocació i fins ara sembla que sent els aplaudiments, malgrat que ja són 15 anys que està retirat del teatre. Ha actuat més de 50 anys... Podriem continuar hores i hores parlant de teatre. La seva gran passió...

Ara, simbòlicament, el taló cau a poc a poc...

Ben vestit.
Impecable, dintre i fora de l'escena...
Blanc de cabells.
Alt i conspicu.
Té la bonhomia marcada a les faccions.
Es cordial i espumós.
Es com una capsca oberta...
I sempre tan tocat i posat, de vint-i-un botó...
Ha interpretat molts papers, dignament, i ara fa el d'un ancià honorable...

questionari » proust«

- El principal tret del meu caràcter?
- La perseverança.
- La qualitat que prefereixo en un home?
- La generositat.
- La qualitat que prefereixo en una dona?
- Femeneïtat i dolcesa.
- Allò que més estimo en els amics?
- La sinceritat.
- El meu principal defecte?
- L'absència absoluta del terme mig.
- La meva ocupació preferida?
- Escriure, llegir, dibuixar, tocar el piano... Sense preferències.
- El meu somni de benestar?
- Ja el gaudeixo: lliure de problemes morals i econòmics i amb la pau i l'esperança del Cel.
- Quina fóra la meva pitjor desgràcia?
- Ofendre Déu greument.
- Què voldria ser?
- El que ja no m'és possible: missioner.
- On desitjaria viure?
- Visc a gust on sóc perquè és el lloc que Déu m'ha destinat.
- Quin color prefereixo.
- El verd on l'esperit i, especialment els ulls, hi descansan.
- Quina flor prefereixo?
- La rosa, el clavell i la violeta.
- Quin ocell prefereixo?
- El pardal, per la seva humilitat.
- Els meus autors preferits en prosa?
- Santa Teresa i Joaquim Ruyra.
- Els poetes preferits?
- Sant Juan de la Cruz i Dante.
- Els herois de ficció?
- El Quixot i Superman.
- Les meves heroïnes de ficció?
- Iseo.
- Els meus compositors preferits?
- Bach, Beethoven, Mozart...
- Els pintors predilectes?
- Velàzquez, Greco, Leonardo da Vinci...
- Els meus herois de la vida real?
- Luter King, Mare Teresa de Calcuta...
- Les meves heroïnes històriques?
- Judith, Joana d'Arc.
- Els noms que prefereixo?
- Tots el que encapçalen el nom de Maria.
- Què detesto més que res?
- L'egoïsm.
- Quins caràcters històrics menyspreu més?
- Hitler, Bokasa...
- Quin fet militar admiro més?
- Com que sóc pacifista, cap no em diu res.
- Quina reforma admiro més?
- La del Concili Vaticà II.
- Quins dons naturals voldria tenir?
- Mansuetud i humilitat autèntiques.
- Com m'agradaria morir?
- En gràcia de Déu.
- Estat present del meu esperit?
- Confortat i esperançat.
- Fets que m'inspiren més indulgència?
- Tots.
- El meu lema?
- Procurar la felicitat dels altres perquè d'aquesta manera pots ésser tu feliç.
- Com sóc?
- No ho dic jo: Diuen que sóc una bona persona... N'estic content i això m'afalaga. Si be Jesús diu que sols Déu és bo. -(I nosaltres som fets a la seva imatge...)

JOSEP BRUGUERA, l'actor, és mort.

Fa unes setmanes, quan ja li tenia feta la Semblança, vaig anar a la Fundació Valldejuli, de Barcelona, a llegir-la-hi. L'Emili Hierro, durant la lectura, li féu la caricatura.

En Bruguera se'l veia exuberant, satisfet, agraït, fins i tot... No sabia com regradar-nos l'atenció que li dispensàvem... Així era ell: amatent i sol·licit... Esperava amb vertadera il·lusió que aparegués a Quadern la seva Semblança... Quan vàrem dir-li que la caricatura se'l representaria de Tenorio, ho va acceptar joiosament...

-Si, si, m'agrada tot el que feu per mi... No sé pas com puc correspondre -ens digué.

A l'hora de l'acomiadament, ja al jardí de la Fundació, vaig fer-li unes fotos. Es la imatge gràfica que, ara, ens queda, potser l'última. L'altra imatge, la duc dintre meu... L'una i l'altra, però, em seran inesborrables...

La seva mort, esdevinguda el dia 5 del corrent mes, ha estat una dolorosa sorpresa.

La seva Semblança és reproduïda textualment de com ell la va oir. Llàstima que ell no hagi pogut llegir-la en aquestes pàgines: era una de les seves il·lusions...